

А МИ СЬОГОДНІ ЙДЕМО ЗА КОБЗАРЕМ?

РНБО запровадила санкції стосовно Медведчука: реакції соцмереж

Рада національної безпеки і оборони на засіданні 19 лютого застосувала санкції до 19 юридичних та восьми фізичних осіб, зокрема, стосовно народного депутата партії «Опозиційна платформа – За життя» Віктора Медведчука і його дружини Оксани Марченко. За словами секретаря РНБО Олексія Данілова, санкції стосовно фізичних осіб пов'язані з розслідуванням, яке веде Служба безпеки України за статтею «фінансування тероризму». Це рішення активно обговорюють в соцмережах, Радіо «Свобода» зібрало реакції користувачів. Серед українських користувачів фейсбуку чимало прихильників такого рішення РНБО.

Юрій БУТУСОВ, журналіст:

«Ось це успіх! Зеленський поставив Медведчука і політику Путіна в Україні поза законом! Історичне рішення Ради національної безпеки і оборони! Кум Путіна оголошений в Україні поза законом! Блокується діяльність головного російського агента в Україні, вся його економічна, політична та інформаційна діяльність! Браво!.. Це історичний день, потужний стратегічний удар по впливу Росії, який завдасть непоправної шкоди російській експансії і спробам Кремля будувати свої політичні та інформаційні проекти, щоб розгойдувати Україну зсередини. Тепер справа за виконавчою владою, силовиками і судами - подивимося, як вони ліквідуватимуть на практиці бізнес Медведчука і його сімейства».

Володимир ФЕСЕНКО, політолог:

«Санкції проти Медведчука і компанії. Очікувано. Я такий прогноз висловлював. Тепер удар завдано, як я розумію, по фінансуванню проросійської політичної активності Віктора Медведчука в Україні. А ще, судячи з попередньої інформації, болючий символічний удар - блокування прямих польотів Медведчука в Росію. Символічно ще більш значуще включення

до списку санкцій Оксани Марченко. Тим більше, що вона формально була одним з джерел фінансування діяльності Медведчука в Україні, але з Росії. Думаю, що це ще й профілактичний сигнал іншим проросійським силам».

Також у соцмережах з'явилося чимало жартів щодо рішення РНБО та запровадження санкцій стосовно Медведчука.

Сергій ГРИШИН, журналіст:

«Моє джерело в ОП повідомляє, що в секретній частині рішення РНБО, є пункт 13.12, в якому говориться так: «віддати назавжди, безоплатно, в міській зоологічній сад міста Москва, РФ, народного депутата України Іллю Ківу». Непогано»

Сергій СИДОРЕНКО, журналіст:

«Ще ніколи боротьба із Порошенком (яку нам обіцяли на цьому засіданні РНБО) не була такою запеклою. А можна ще трохи такої боротьби? Горщечок, вари!».

Ваханг КІПІАНІ, журналіст:

«Тепер я зрозумів, чому апеляційний суд не став вранці поспішати і переніс на місяць дебати і рішення за нашою скаргю на позов Медведчука. Чекав на рішення РНБО».

Частина дописувачів оцінила такий крок РНБО неоднозначно.

Андрій СМОЛІЙ, громадський діяч:

«Санкції запроваджені за статтею «фінансування тероризму». Питання: чи проводиться просто зараз арешт Медведчука та решти осіб, що фінансують тероризм? Якщо ні, то чому? Санкції – це добре, проте хочеться побачити дії стосовно п'ятої колони Кремля. І чому під санкції не потрапляють інші суб'єкти, які представляють державу-агресора: Портнова, Лукаш, Мураєва, решти проросійських ЗМІ, як канал «НАШ», сайту «Страна юей» та зрештою Шарія та його партії, які мають бути заборонені в Україні».

Борислав БЕРЕЗА, політик:

«Щойно дізнався, що рішенням РНБО ввели санкції проти Медведчука і його дружини Оксани Марченко. Через фінансування тероризму. Якщо є таке формулювання, то повинна бути і кримінальна справа. А значить це повинно привести до судового процесу над Медведчуком. Відповідно, якщо є неспростовні докази, то суд закінчиться обвинувальним вирокм Медведчуку. Якщо немає справи і не буде суду, то це пук в калюжу».

Олег СЕНЦОВ, режисер:

«Не сумніваюсь, що санкції проти Медведчука і Ко готувались ще за часів Порошенка, а Зеленський просто нахабно цим скористався».

Юрій БІРЮКОВ, політик:

«Кінець лютого 2021 року вводять санкції проти Медведчука і Ко. Супер. Якщо це не шоу (а варіанти є) – супер. Закономірно ввалюється питання про те, що заважало Порошенку ввести ці санкції. Ага, так? Але тут питання - санкції введені «просто так» (тоді це шоу, про яке згадувалося вище) або на підставі

реальних кримінальних проваджень? І якщо друге, то як оцінити той простий факт, що кримінальне провадження, яке зареєстрували в 2018 році, а потім наступне – на початку 2019 роки, розслідувалася ніяк? Докази з'явилися тільки зараз? Тоді чому питання до Порошенка? Докази були давно? Тоді чому Зеленський санкціонував санкції тільки зараз? Це страшенно незручні питання, так. І ще питання, на закуску – за якого президента Медведчук повернувся в політику? У 2015 році? У 2016? У 2017? Або в 2019, спочатку в ВР, а потім в 2020 році на місцевих виборах? Це страшенно незручні питання, так».

Разом з тим, деякі дописувачі соцмереж розкритикували владу за застосування санкцій стосовно Медведчука.

Олена БОНДАРЕНКО, політик:

«Ну що ж. По своїх містах і селах стріляли. Українців на українців міняли. Санкції проти громадян своєї ж країни ввели. Уже навіть не одноразово. Козак, його дружина, Медведчук з дружиною теж ... є ще ряд громадян. Я так розумію, що на Банкову вже навіть не завозять речовини, а організували цілий складик»

Вадим МАНУКЯН, російський громадський діяч:

«З цією жінкою вирішив воювати Зеленський. Він ввів персональні санкції проти Оксани Марченко. Тепер він програє».

Юлія ТУРЧИНСЬКА, радіо

«Свобода», 19 лютого 2021 року

(У скороченому вигляді. Повністю читайте за посиланням: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rnbo-sanktsii-medvedchuk/31111907.html>)

А МИ СЬОГОДНІ ЙДЕМО ЗА КОБЗАРЕМ?

(Про те, як українці не зрозуміли Тараса ШЕВЧЕНКА і обрали інший шлях у майбутнє, що тоді приніс рабство)

У масі своїй бібліотеки й книгарні усе більше набирають рис фрагментів величезного словесного сміттєзвалища на паперовій основі. Та й інтернет-простір – ніяк не меншою мірою. Бо того випсаного творцями, що витримало випробування часом і має нині для нас, українців, першорядне значення, мабуть, не так уже й багато. Серед таких творів є й зовсім нещодавнє (це якщо з погляду крізь віки) дослідження українського вченого з Черкас Василя Пахаренка під назвою «Незбагнений апостол (Нарис світобачення Шевченка)». Написане в 1993-му, коли йому не було й тридцяти, воно й сьогодні – надактуальне, бо стосується долі Української держави і всього українського суспільства. У цьому числі цитуємо за виданням 1994-го року у Черкаському облредактиві «Сіач» (обкладинка – на фото). З 2015-го Василь Пахаренко – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури і компаративістики Черкаського національного університету.

ДУМКА про планетарний феномен Шевченка стала бородатим постулатом настільки давно, що багатьма сприймається вже як порожній ритуальний штамп. Але ж запитаймо себе, в чому та феноменальність, і будемо заскочені, отак зненацька й не поясниш. Офіційна ж наша дотеперішня наука тут не помічниця. Сьогодні, сподіваюся, ніхто вже не прочитає без усміху, скажімо, твердження авторів канонізованої «Історії української літератури», які вбачали головну заслугу Шевченка в тому, що він хоч і «ще не знав про розвиток марксизму на Заході і, цілком природно, не міг прийти до наукового сорціалізму», але як «полум'яний, пристрасний, непримиренний революціонер був на голову вищий від західноєвропейських утопічних соціалістів, які не підносились ще до ідеї революційного повалення несправедливого суспільного ладу».

То в чому ж все-таки першооснова геніяльності Шевченка?

В його народності. Звичайно, нікого не здивую цим «відкриттям», а, навпаки, розчарую. Однак, розчаровуючись, пам'ятаймо: народність – це трохи не те, що всвердлили в нашу свідомість комуністичні стереотипи, не «доступне змалювання життя трудящих мас та боротьба за їх класові інтереси». Народність літератури передовсім – за Й. Гердером – віддзеркалення в ній НАЦІОНАЛЬНОЇ СВОЄРІДНОСТІ того чи іншого народу.

Прекрасно. Але й переступивши в собі класове розуміння народності, часто помічаємо лише її горішній, незброєним оком видний пласт – відтворення мови, побуду, звичаїв. І тоді знов дивуємося: не один Шевченко талановито змальовував життя народу, за що ж саме йому така особлива честь?

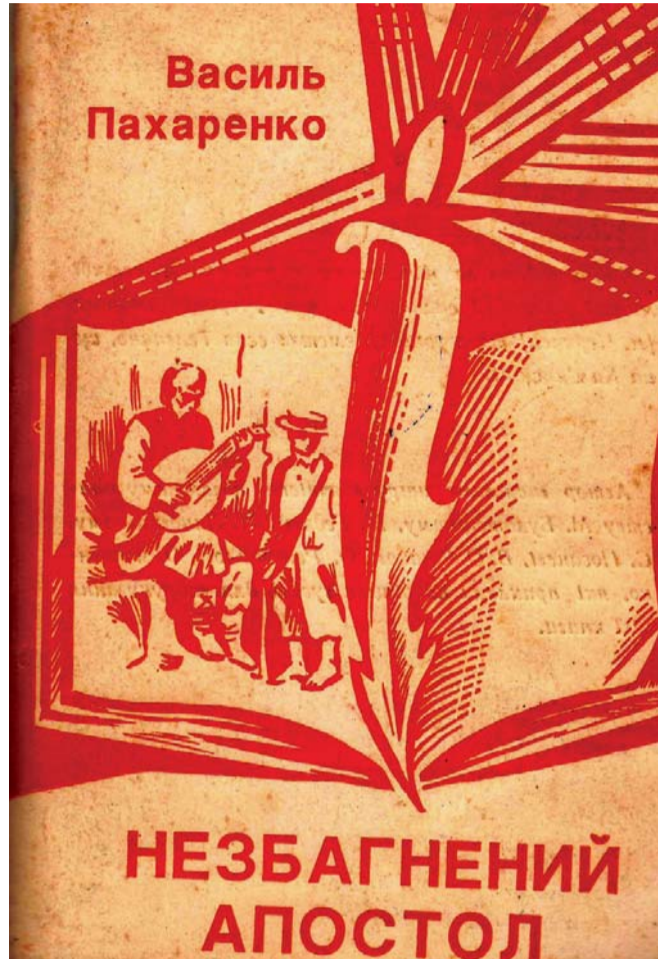
А за те, що він вперше і, мабуть, востаннє в історії не тільки літератури, а й людства, так глибоко й досконало втілює саму екзистенцію нації (української, зокрема, а через неї і як такої).

Зосібно треба наголосити: Шевченко не говорив від імені колективу, середньоаритметичного селянина, не був виразником його «типових, повсякденних прагнень» (як ми звикли вважати). Український народ середини XIX ст. очима поета – це три лірники з «Великого льоху», духовні й фізичні каліки («Один сліпий, другий кривий, А третій горбатий»). Вони прийшли в Суботів «співати про Богдана», аби поживитися милостинею від тих, хто буде розкопувати великий льох – плондруватиме найбільшу вітчизняну святиню. Та ще й, невдахи, проспали саме розкопування, а потім покірно-слізливо далися москалям випороти себе, не знаючи й за що.

Отож у Шевченка немає ілюзій щодо сучасників. Скорше він говорить не від, а для народу, виступає МЕДІУМОМ між предковичною, трансцендентною українською душею і новочасними українцями (від селянина до солдата, поміщика, інтелігентів), намагається воскресити оту розчавлену душу, яка відлунюється, та й то все рідше, лише в піснях, в незбагненному щемі серця при спогляданні безмежжя степів чи дніпровської блакиті. І саме цим, – залишаючись до кінця життя письменником-романтиком, – Шевченко кардинально відрізняється од сучасників, що писали на українській темі: Гоциньського, Словацького, Чайковського, Гоголя, Пушкіна, Метлинського, Байрона та наступників...

ВИБИРАЮЧИ путь в непроглядній темряві, Шевченко покладається лише на власну совість (інтуїтивне підсвідоме розрізнення людиною добра і зла) та на СЛОВО. На те Слово, котре було в першопочатку всього, котре Господь поставив на сторожі коло нас, «малих отих рабів німих», котре дав нам, єдиним з живущих, уможливаючи таким чином наше спілкування з собою, наближення до себе («Для моєї ноги Твоє слово – світильник, то світло стежки моєї» (Псал. – 118:105); «Кожне Боже слово очищене, щит. Він для тих, хто в нім пристанище має» (Соломон – 30:5)). Треба лише очистити те Господнє слово від намулу буденщини, людського зла, побачити, досягнути його прихований істинний сакральний-символічний сенс, донести до людей. І Шевченко всю енергію свого планетарного генія скеровує на цю мету, одержимо прагне

Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило
І на Україні святилось
Те слово, Божеє кадило.
Кадило істини
(«Неофіти»).

НЕДАЛЕКО Б пройшов наш поет по шляху до істини, якби зациквився лише на самому містичному злі. Але він осягнув, що і людина, самовільно ставши напівбогом і залишившись при цьому напівваруном, також здобула здатність виступати першопричиною, першорухом чи добра, чи зла. І найчастіше, на жаль, ми починаємо своє чи підхоплюємо чуже зло, а не добро. Тож не даремно слідом за Йовом волаємо до Господа: «Скільки в мене провин та гріхів? Покажи мені мій переступ та гріх мій. Чому ти ховаєш обличчя Своє і вважаєш мене Собі ворогом?» (Йов, – 13: 23-24).

Творець не являється нам безпосередньо, бо ж, учинивши прабатьківський гріх і щодень помножуючи його, самі ж віддаляємося від Нього. Крім того, пряме спілкування унеможливує знову ж таки наше горезвісне завювання: явивсь перед нами, Господь, у всій своїй величчю, – жодного вибору у нас уже б не лишилося. А так можемо (мусимо) вибирати: вірити чи ні, жити за приписами Бога чи власними (евклідовського розуму). У нашій ситуації це і прокляття, і щастя одночасно. Не дарма ж говорив Кант: «Добре, що ми не знаємо, а тільки віримо, що існує Бог».

Такому людинолюбіві як Шевченко неймовірно тяжко, боляче було прийти до висновку, що й людина є першорухом зла. Проте любов не засліпила мудрости. Уже в «Причинній», де досліджується містична причина зла, все ж вкраплюється мотив зла людського. Побачивши мертву кохану, козак гукає: «За що ж вони розлучили Мене із тобою?». Очевидно, тут маються на увазі не русалки (хоча й вони практично люди, лише трансформовані), а саме живі люди, котрі оточували дівчину, але не роззяли її в горі, а ще роз'ярили його. В «Катерині» автор уже прямо звинувачує:

Отаке-то на сім світі
Роблять людям люде!
Того в'януть, того ріжуть,
Той сам себе губить.

І тут же прощається з юначими ілюзіями, не стільки Катерининими, як власними:

Де ж ті люде, де ж ті добрі,
Що серце збиралось
З ними жити, їх любити?
Пропали, пропали!

ЗІЗНАЮСЬ, найбільше приголомшує мене, служить найочевиднішим доказом планетарної геніяльності Шевченка той факт, що людина, одна з найпередовіших, найорганічніших у своїм раціонально-просвітительським часі, людина, яка все життя прагла вчитися і стала академіком, – що ця людина, певно, як ніхто, збагнула небезпеку чистого розуму і наполегливо попереджувала нащадків про цю небезпеку. Маю на увазі передовсім послання «І мертвим, і живим...».

Цю, одну з серцевинних, планетарно-пророчих поезій «Кобзаря» до неможливого спрофанували комуністичні дослідники, а школа буквально вмурувала ту профанацію в масову свідомість. З іншого боку, до сьогодні (точніше, до завтра), не перейшовши й не

осмисливши точно передбачене Шевченком століття XX, взагалі не можна було збагнути сенс цього твору. На жаль, ми мудріші нині од Дрігоманова, Франка, інших титанів віку XIX. Кажу – на жаль, бо мудрість наша здобувалася ціною сіддесяти літ тоталітарної душогубки, тим ближче підходимо до розуміння «Послання»...

Кому ж насправді адресоване «Послання»?

Далеко і далеко не лише «українському помісному панству», як то твердить офіційна наука. Майже всі твори «Кобзаря» мають кілька різнозаглиблених смислових шарів, кожен з них самодостатній. Ось і тут на поверхні справді актуальна для того часу ідея усвіщлення владоможних земляків. Але то лише оболонка, в суті ж Шевченко пропонує зовсім іншу, понадстанову, понадпохову систему координат. Не пробіжимо очима, а врешті-решт прочитаємо такий навмисно довгий, надто докладний заголовок – за авторським задумом, читач мусив неодмінно спотикнутися об нього і помітити суть: «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє». Спотикаємося, а от чи помічаємо, що перед нами апостольське послання до українців. Як Павлове до римлян, коринтян, галатів, солунян, що це Об'явлення, послане Шевченкові, як свого часу й Іванові Богослову. У тому Об'явленні – застереження нас од катастрофи, якого ми не послухали, візія самої катастрофи...

...**ХВИЛЬОВИЙ** сам відчував цей кумедний парадокс: герой «Вальдшнепів» надто екзальтовано, «надміру запалюючись», «злим голосом» таврує екзальтоване, «закобзарене» холяцтво. Теоретик інтегрального націоналізму повчав: «Нація, яка хоче панувати, повинна мати і панську психіку народу-володаря. «Фанатизм» і «примус», а не «ніжність» повнять конечну функцію в суспільнім житті і їх місце не може лишитися незайнятим. Не займемо ми, займе хто інший». Звісно, обидва мислителі-раціоністи обстоювали перше. Отже, Донцов-Хвильовий і самі бачили, і українству пропонували лише оцю дилему: або ставай паном з фанатизмом і примусом, або рабом зі своєю ніжністю – третього не дано. **В тому й полягала трагедія, безвихідь** цих двох провідників, що для порятунку української душі вони мусили знищити її, кордоцентричну, непохитно протирабовласницьку, а натомість припасувати західну, раціональну, яка би зважила ситуацію і зробила логічний вибір на користь панства (меншої з двох бід). Така хірургічна операція над нашою нацією виявилася неможливою.

Українці не змоглися на заміну ніжності фанатизмом, примусом, не могли згодитися в принципі, бо тоді б перестали бути собою; не згодилися – і потрапили в рабство.

Чи був інший вихід, порятунок? В епоху Донцова-Хвильового уже ні. Раніше – так. **Просто живим і ненародженим землякам треба було обрати Шевченків шлях золотої середини**, а не драгоманівську крайностеманію. З часом, на жаль, надто пізно осягнув цю істину і глибокомудрий В. Липинський, зауваживши в «Листах до братів-хліборобів»: «Наша емоційність, наш політично-руїницький, занадто чуттєвий темперамент може стати неопієнно творчою силою, коли ми його шкідливі політичні наслідки надолужимо організованим і сталим вихованням у наших людей від ранньої молодости... розуму та волі. Бо ця наша емоційність, якої не можна набути в жодній школі, при льогіці, пам'яті й волі, які відповідною школою збільшити можна, дозволить нам нашою запальністю, буйною творчою імагінацією і великою пристрасністю зробити в короткий час те, на що інші нації, з холодним і нечутливим темпераментом, потребували б багатьох більших зусиль і багато більшого часу».

Пощевченківські духовні провідники України (йдеться про загал, а не про винятки) не змогли вчитати в «Кобзарі» цю просту і геніяльну істину, не пішли шляхом «кроткого пророка» до Бога, людини, нації, а в протилежний бік, «чужим богам пожерли жертву». І сталося те, від чого застерігав, що відчував ШЕВЧЕНКО:

І праведно Господь великий,
Мов на звірей тих лютих, диких,
Кайдани повелів кувати,
Глибокі тюрми покопати
І роде лютий і жестокий
Вомісто кроткого пророка –
Царя вам повелів надати!
(«Пророк»)

Та ще й царя чужинецького, справдешнього князя тьми, що перевершив варварством усіх дотеперішніх земних царів.

Після розгрому на початку 30-х націонал-комуністичного руху в Наддніпрянщині та на початку 50-х ОУНівського в Галичині на Україні запанувала чужа, утримувана на займанських багнетах ідеологія російського більшовизму.

Василь ПАХАРЕНКО,
м. Черкаси.

Світлина на першій сторінці цього числа нашої газети знаходиться за посиланням: <https://i.ytimg.com/vi/Sob2IJS9no/maxresdefault.jpg>

ПРАВОВАХИСТ, УКРАЇНА І СВІТ: ПОДІЇ І ДАТИ

В минулому числі ми на цій сторінці, присвяченій правозахисному руху, публікували матеріали про місця, де найактивніші правозахисники відбували свої терміни покарання, кинуті за ґрати керівництвом «імперії зла» (СРСР). А також – де значна частина з них була знищена.

У цьому ж числі звертаємо увагу на паперову дисидентську пресу про розвиток громадянського суспільства: в Україні, в СРСР і в нашому регіоні, відповідно – по одному виданню.

Газета «Промінь Просвіти» стала дисидентською по відношенню до дій місцевої влади, її останнє число вийшло у світ в лютому 2017-го року.

«УКРАЇНСЬКИЙ ВІСНИК»

Перший позацензурний літературно-публіцистичний і правозахисний журнал в Україні (машинопис з фотоілюстраціями). Видавався в Києві і Львові з січня 1970 до березня 1972 без зазначення редактора.

Випуск 1-5 редагував В'ячеслав Чорновіл. Після його арешту підготовлений ним випуск 6 видали у Львові в березні 1972 Михайло Косів, Алена Пашко та Ярослав Кендзьор. «Київський» варіант шостого номера випустили у березні 1972 Євген Пронюк і Василь Лісовий (текст його не знайдений)..

«УВ» публікував без узагальнень інформацію про порушення прав людини в Україні, гарантованих Конституцією, про судові й позасудові репресії, про порушення національного суверенітету, про становище українських політв'язнів у в'язницях і таборах та ін. Крім того, «УВ» друкував публіцистичні статті, документи, художні твори й інші матеріали, що поширювалися у самвидаві.

У 1974 році у випуску 7-8 «УВ» видали Степан Хмара й Олесь Шевченко. Цей випуск був явно політичним, антиімперським і антикомуністичним. Випуск 9, до підготовки якого долучився Віталій Шевченко, автори мусили знищити перед загрозою обшуку.

Випуски 1-2, 4, 6, 7-8 були перевидані за кордоном. Їх матеріали передавалися по **радіо «Свобода»**. «УВ» – найважливіше джерело з історії політичних репресій в Україні 60-70 років.

Чотири номери машинописного журналу під цією ж назвою в 1975-1976 видала підпільна **«Українська загальнонародна організація» (УЗНО)**, відома також під назвою УНФ-2 (керівник Григорій Диндин, потім Микола Крайник).

В. Чорновіл відновив видання «УВ» під час перебудови. Він продовжив свою нумерацію з числа 7 (серпень 1987). Останній, 13-й випуск, вийшов 1988 року.

У 1988 на базі «УВ» була створена **прес-служба Української Гельсінкської Спілки (УГС), і журнал припинив своє існування**.

Випуски 1-6 складають III том 10-томного видання творів В. Чорновола (2006 р.).

«ХРОНИКА ТЕКУЩИХ СОБЫТИЙ»

«Хроника Текущих Событий» (ХТС, «Хроника поточних подій») – машинописний інформаційний бюлетень, який збирав і фінансував факти політичних переслідувань та інших зазіхань на права людини в Радянському Союзі, а також інформував читачів про боротьбу радянських громадян проти придушення громадянських свобод. Перше і головне періодичне видання радянських правозахисників, літопис правозахисного руху і дисидентської активності в СРСР.

Хроніка виходила впродовж 15 років, перший випуск бюлетеня датований 30 квітня 1968, останній – 64-й, датований 30 червня 1982, фактично був підготовлений набагато пізніше, вже в 1983. Крім того, до осені 1983 був цілком підготовлений, але не вийшов у світ через арешт редактора випуску Юрія Шихановича 65-й випуск, датований 31 грудня 1982. Таким чином, усього за 15 років було випущено 63 номери Хроніки (окрім 65-го, який не вийшов; не вийшов також випуск 59-й: матеріали цього випуску було вилучено КГБ в лютому 1983 під час обшуку в квартирі одного з укладачів, Лоніда Вуля, і редакція вирішила, не відновлюючи роботу над ним, відразу перейти до наступного випуску).

Обсяг випуску «Хроніки поточних подій» коливався від 10-20 сторінок щільного машинопису в початковий період/ до 150-200 сторінок наприкінці. Згодом збільшувалася й інтервал між випусками, – від півтора-двох місяців наприкінці 1960-х до півроку на початку 1970-х – і розрив між реальною датою виходу номера у світ і датою, поставленою на титульному аркуші, що означала верхню часову межу подій, включених у цей номер.

Структура бюлетеня визначалася вже в перших його випусках. «Хроніка» поділялася на дві частини. Перша містила детальний виклад головних, на погляд укладачів, подій, що відбулися між датою, якою був позначений попередній випуск, і датою поточного номера. Друга складалася з постійних рубрик, створених за тематичною і, почасти, жанровою ознакою: «Арешти, обшуки, допити», «Позасудові переслідування», «У в'язницях і таборах», «Новини Самвидаву», «Короткі повідомлення», «Виправлення і доповнення». Первісна рубрикація, зрозуміло, збільшувалася й ускладнювалася за рахунок нових проблем, які потрапляли в поле зору правозахисників. Так, незабаром з'явилася рубрика: «Переслідування віруючих», «Переслідування кримських татар», «Репресії на Україні». Пізніше, на початку 1972-го, виникла рубрика «Переслідування віруючих у Литві», яка всередині того ж року дістала нову, більш загальну назву: «Події у Литві», що стала постійною. Надалі з'явилися й інші рубрики: як географічні, так і жанрово-тематичні.

Стиль «Хроніки» – фактографічний, стриманий, безоціночний – також визначився вже з першого випуску і залишався незмінним до кінця. Незмінними залишалися

й основні принципи видання, прагнення до максимальної точності й повноти інформації, об'єктивність у її подачі.

Випуски «Хроніки» готувалися в Москві й поширювалися по країні в самвидаві. Згодом «Хроніка» перевидавалася за кордоном: спочатку – видавництвом «Посев», а потім випуски з 1-го по 27-й були видані у вигляді двотомника Фондом ім. Герцена в Амстердамі. А починаючи із 1974-го, всі номери, що виходили, регулярно публікувалися російською та англійськими мовами нью-йоркським видавництвом «Chronika Press», спеціально створеного з цією метою Павлом Литвиновим і Едвардом Клайном. Починаючи з середини 1970-х, ці випуски підпільно привозилися в СРСР, що, поряд з передачами закордонних радіостанцій, помітно розширило аудиторію ХТС. Однак найважливішу роль в консолідації правозахисної активності навколо «Хроніки» зіграв усе-таки самвидавний спосіб її поширення і, особливо, одночасне функціонування ланцюжків, якими поширювався бюлетень, «у зворотний бік» – як канали збирання і передачі інформації в «Хроніку». Мережа «розповсюджувачів-кореспондентів» «Хроніки» стала базовою інфраструктурою правозахисного руху в СРСР. Ця обставина вплинула на характер самого руху, а, з огляду на особливу роль правозахисників у дисидентському співтоваристві, – і на всю незалежну громадянську активність у цілому: наприклад, саме цим можна пояснити домінування в ній моніторингової інформаційно-публікаторської компоненти над іншими форматами діяльності.

Наприкінці 1972 КГБ шантажем і погрозами добився припинення видання; після виходу в світ 27-го випуску (15 жовтня 1972) «Хроніка» впродовж півроку року не видавалася. Однак уже восени 1973 року робота над бюлетенем відновилася, і 7 травня 1974-го три відомі дисиденти – Тетяна Великанова, Сергій Ковальов і Тетяна Ходорович – представили закордонним журналістам три нових «ретроспективних» номери «Хроніки», зміст яких часто покривав паузу у виході видання. При цьому вони заявили, що беруть на себе відповідальність за подальше видання «Хроніки».

Імена тих, що готували випуски, ніколи не оголошувалися. Однак було достатньо широко відомо, що засновником і незмінним (аж до свого арешту) укладачем «Хроніки» була Наталя Горбаневська; вона практично одноосібно підготувала перші десять номерів бюлетеня. Надалі над виданням «Хроніки» зазвичай працював невеликий колектив (або навіть кілька груп), склад яких часто змінювався. Визначальну роль у цій «редакції» грали, звичайно ж, люди, які брали на себе функцію «редактора випуску», після арешту Горбаневської такими «редакторами випусків» були (посплідовно, а іноді й одночасно) Анатолій Яковбсон, Сергій Ковальов, Тетяна Великанова, Олександр Лавут, Юрій Шиханович. Траплялося, втім, що цю функцію виконував увесь колектив. Організаційні функції, пов'язані з підготовкою й поширенням «Хроніки» з початку 1970-го і аж до свого арешту в листопаді 1979-го виконувала Т. Великанова.

Особливі, причетні до видання «Хроніки», її кореспонденти і розповсюджувачі піддавалися систематичним переслідуванням. Так, за звинуваченням у причетності до виготовлення і/або поширення бюлетеня в різні роки були заарештовані й засуджені Наталя Горбаневська, Юрій Шиханович, Петро Якір, Віктор Красін, Габріель Суперфін, Сергій Ковальов, Олександр Лавут, Тетяна Великанова, повторно – Юрій Шиханович, її український кореспондент Леонід Плющ.

«Хроніка політичних подій» – найповніша і найточніша збірка історичних даних про дисидентську активність і політичні переслідування в СРСР у 1968-1982 роки. Тексти всіх випусків «Хроніки» розміщені на сайті Товариства **«Меморіал»** (www.memo.ru/history/diss/chr/index.htm) **«Меморіал» готує також** повне видання бюлетеня, споряджене детальним довідковим апаратом.

НЕЛЕГКИЙ ШЛЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЗЕТИ

18 серпня активісти міського правозахисного товариства і просвітяни відзначили 10-річчя єдиної в місті незалежної україномовної газети «Промінь Просвіти». У серпні 2006 ніхто й припустити не міг, що газета зможе стільки часу виходити, при цьому бути україномовною, добровільною і фактично дисидентською, оскільки кожне число газети було актом незгоди з політикою місцевої влади. Та ще в умовах, які з часом усе погіршувалися. Але так сталося.

Просвітяни працювали без приміщення, збиралися у лісових насадженнях, у парках. Одна з церков Київського Патріархату надавала притулок для проведення засідань. Та в 2005 році сталося поповнення організації новими членами і голова міського об'єднання Товариства «Промінь» імені Тараса Шевченка народний депутат Микола Коробко разом зі своїми заступниками Володимиром Налужним і Олександром Чижиковим подбали про створення бюро газети.

Фінансова підтримка сталася можливою лише після того, як про появу нашої газети з'явилася інформація в часописі «Свобода», а в числі 2 за 2007 рік нашим проблемом була присвячена вже ціла сторінка, за що ми безмежно вдячні керівництву «Свободи». Адже нам тоді доводилося дуже тяжко ще й через те, що редакційна колегія наполовину складалася з безробітних без надії на працевлаштування. До того ж, місцева влада (міська і обласна) була не в захваті від появи нашої газети. У 2008 році газету визнали тільки після того, як отримали нашу вимогу з обіцянкою влаштувати голодування. Незручними ми були для владців через постійну критичність виступів і через те, що при цьому широко використовували сатиру й гумор на сторінках «Колочий перелаз».

У 2009 році центральна «Просвіта» остаточно залишила нас без підтримки, і не тільки фінансової. Довелося витримати дуже потужну рейдерську атаку з боку партійних структур так званого демократичного спрямування, які намагалися підкорити собі просвітянську організацію і газету. Саме в той час завдяки активній підтримці голови криворізького осередку Спілки офіцерів України полковника Петра Лисенка газета і організація, і ціла група криворізьких просвітянських активістів отримали можливість вийти в інтернет-простір, інформуючи вже цілий світ про свою діяльність. Пізніше він організував ще три веб-сторінки, де більш детально й конкретно розповідалося про роботу криворізьких просвітян і правозахисників.

Восени минулого року П.Лисенко після численних спроб наразити робився на фронті і тепер на посаді заступника командира батальйону воює проти агресорів Росії, не забуваючи інформувати газету про події на тій війні. Тож тепер всі наші веб-сторінки веде Сергій Дашковський, в недалекому минулому керівник профспілкової організації на шахті «Гвардійська».

Починаючи з 2007 року, криворізькі просвітяни долучилися до партнерів Міжнародного фестивалю «Дні документального кіно в Україні» і стали організаторами першого мандрівного фестивалю в Кривому Розі, висвітливши 14 фільмів. У газеті з того часу з'явилася постійна рубрика «Фестиваль правди», а найактивнішими поширювачами правозахисних фільмів та організаторами дискусій та обговорень після їх показу постійно виступають М. Коробко і О. Чижиков.

Протягом 10 років усім членам редколегії було важко. Кореспондентку «Промінь Просвіти» на громадських засадах Олену Маковій двічі за надуманими звинуваченнями звільняли з роботи на посаді редактора радіомовлення в телерадіокомпанії «Криворіжжя», а тому довелось докласти чимало зусиль, щоб через два роки за рішенням Верховного суду України її, врешті, поновили на посаді. Журналісти й інші члени брали участь у буремних подіях Революції Гідності в Кривому Розі і в Києві. Валентина Кривда була на Майдані в Києві 71 день, а після того, повернувшись до Кривого Рогу, продовжила свою активну боротьбу з відстоювання прав людини в численних судах.

Величезну допомогу газеті надає українська діаспора зі США своїми пожертвами. Зокрема, – Фондація імені Івана Багряного під керівництвом Олексія Коновала, Ольга і Петро Матули, Василь Стан, сестри Валентина, Надія і Лідія Когут, Феодора Вітряченко-Єфіменко та інші патріотично налаштовані українці. Тому ми ще можемо продовжити нашу поки що дуже нерівну боротьбу на інформаційному фронті за встановлення в Кривому Розі інститутів правової і демократичної Української держави.

Сергій ЗІНЧЕНКО,
редактор газети «Промінь Просвіти»,
м. Кривий Ріг, газета «Свобода» (США),
число 46 від 11 листопада 2016 року.

Матеріал розміщений за посиланням: <https://svoboda-news.com/swvp/%D0%BD%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B3%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%88%D0%BB%D1%8F%D1%85-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B3%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D1%82%D0%B8/>

(ЦІ ТЕКСТИ взяті із книги «МІЖНАРОДНИЙ біографічний словник дисидентів країн Центральної та Східної Європи й колишнього СРСР», том 1 «Україна», частина 2», яку видала у 2006-му році в Харкові Харківська правозахисна група (ХПГ), її укладачі – Євген ЗАХАРОВ і Василь ОВСІЄНКО). Подані тут два матеріали з неї розміщені відповідно на таких сторінках: 991 і 1009-1011.

А також (матеріал про газету «Промінь Просвіти») – із газети української громади в США «Свобода».

Сторінку підготував Сергій ЗІНЧЕНКО

Після санкцій проти каналів Медведчука рейтинг ОПЗЖ почав падати

Соціологічне опитування Київського міжнародного інституту соціології показує, що в порівнянні із кінцем січня партія «ОПЗЖ» дещо втратила підтримку, а «Слуга народу» навпаки – набрала.

Джерело: соціологічне опитування проведено упродовж 5-7 лютого Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC)

Дослівно: «Станом на 5-7 лютого... відносно найбільше голосів отримали б партія «ЄС», за яку віддали б свій голос 12,2% серед усіх респондентів і 18,1% серед тих, хто визначився з вибором; партію «ОПЗЖ» – відповідно, 11,4% і 16,8%; партія «Слуга народу» – 10,5% і 15,5%; партія «Батьківщина» – 8,9% та 13,2%.

Далі йдуть «Сила і честь» (відповідно, 4,3% і 6,3%) та Радикальна партія (3,5% і 5,2%). Дещо нижче прохідного бар'єру мають «Партія Шарія» (2,6% та 3,9%), «Голос» (2,5% і 3,7%) та «Українська стратегія Гройсмана» (2,1% та 3,2%)».

Деталі: В опитуванні наголошується, що цей рейтинг партій був би таким, якби вибори до Верховної Ради України «відбувалися на початку лютого (але після рішення РНБОУ)».

Соціологи вказують, що порівняно з 22 січнем, коли проводилося подібне опитування, найбільше змінилися рейтинги «ОПЗЖ» (-4,3% серед усіх респондентів і -3,9% серед тих, хто визначився) і «Слуги народу» (+2% серед усіх і +4,3% серед тих, хто визначився).

Опитування проведено методом телефонних інтерв'ю з використанням комп'ютера (computer-assisted telephone interviews, CATI) на основі

випадкової вибірки мобільних телефонних номерів опитано 2005 респондентів, що мешкають у всіх регіонах України (крім АР Крим).

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і з врахуванням дизайнефекту 1,1) не перевищує: 2,4% для показників, близьких до 50%, 2,1% для показників, близьких до 25%, 1,5% - для показників, близьких до 10%, 1,1% - для показників, близьких до 5%.

Передісторія:

Більше половини українців, які знають про рішення РНБОУ запровадити санкції проти телеканалів з орбіти кума Путіна Віктора Медведчука, підтримують його.

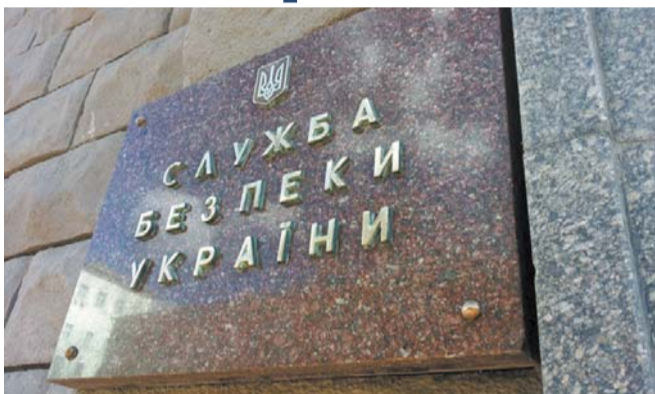
2 лютого 2021 року президент України Володимир Зеленський ввів у дію рішення РНБОУ про санкції щодо телеканалів з орбіти кума президента РФ Путіна нардепа ОПЗЖ Віктора Медведчука. Кремль прогнозовано засудив ці санкції.

В Офісі президента України пояснили, що санкції проти нардепа ОПЗЖ Тараса Козака і трьох каналів, підконтрольних Віктору Медведчуку, не є посяганням на свободу слова, а виключно боротьбою з чужорідною пропагандою.

Підставою для санкцій проти нардепа від ОПЗЖ Тараса Козака та пов'язаних з ним юридичних осіб стало розслідування СБУ, яке встановило, що схеми з поставками вугілля з окупованих територій сприяють фінансуванню тероризму.

Сайт «Українська правда», 11 лютого 2021 року <https://www.pravda.com.ua/news/2021/02/11/7283079/>

Що після санкцій?

Рішення про санкції стосовно телеканалів «112 Україна», «ZIK», «NewsOne» частина української громадськості, яка беззаперечно вважає Росію державою-агресором, зустріла радісними емоціями. Нарешті! Це цілком зрозуміло: фактично ці телеканали, надавали ефір промовцям, які, серед іншого, повторювали російську пропаганду і брехню, ображали Революцію гідності та її учасників, словом, були в Україні ретранслятором ідей та поглядів російського імперіалізму, для якого незалежна Українська держава як кістка в горлі.

Однак спосіб, яким це було зроблено, викликав у багатьох сумніви: чиба можна вимикати телерадіомовників указом Президента? І хто на черзі? Бо незручних телеканалів, чий програми схожі на ворожі, ще багато. Так можна і «непідходящу» людину за грами запроторити, щоб не заважала нашій демократії.

Тобто мають бути дуже серйозні підстави для таких рішень, а самі вони мають бути юридично бездоганними. Ну, наприклад, відповідати підходам Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ): чи втримається априорі таке рішення в ЄСПЛ, чи, навпаки, він визнає порушення Україною статті 10 Європейської Конвенції, що захищає свободу вираження поглядів?

Спробуємо розглянути це питання.

Указ Президента вводить в дію рішення РНБОУ, яке ґрунтується на законі України «Про санкції» і має легітимну мету: захист національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України. Чи є таке втручання у здійснення свободи вираження поглядів пропорційним цій меті?

За статтею 5 цього закону санкції діляться на секторальні – «щодо іноземної держави або невідомої кола осіб певного виду діяльності», та персональні – «щодо окремих іноземних юридичних осіб, юридичних осіб, які знаходяться під контролем іноземної юридичної особи чи фізичної особи-нере-

зидента, іноземців, осіб без громадянства, а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність». У даному випадку вочевидь йдеться про персональні санкції.

Закон не містить жодної вказівки, що санкції можуть застосовуватися відносно громадян України та українських юридичних осіб. Єдина можливість для цього вбачається у тлумаченні фрагменту «а також суб'єктів, які здійснюють терористичну діяльність», що тут маються на увазі й громадяни України та українські бізнес-інституції.

Як на мене, таке тлумачення є неприродним, притягнутим за вуха, оскільки санкції – це міжнародно-правовий механізм політичного характеру, який застосовується однією державою проти іншої держави, її фізичних та юридичних осіб, оскільки іншого способу боротьби з їх ворожим впливом просто немає. Що ж стосується своїх громадян та юридичних осіб, то є різні механізми притягнення до відповідальності – від адміністративних до кримінально-правових. У цьому сенсі закон про санкції не відповідає вимогам ЄСПЛ щодо якості закону, на підставі якого здійснюється втручання держави, – чіткості та передбачуваності. Закон мав би прямо вказувати, що санкції можуть застосовуватися до громадян України та українських юридичних осіб. До цього рішення мені й в голову не приходило, що таке можливо.

Опоненти напевно будуть спростовувати причетність до терористичної діяльності, скажуть, що введення санкцій – політичне переслідування, незаконний політичний вплив, безперечно антидемократичний, оскільки це грубо порушує свободу вираження поглядів, бо означає позбавлення приблизно п'яту частину населення країни, яка готова голосувати зараз за «Опозиційну платформу – За життя», доступу до потрібної їй інформації і т. і. Тому необхідні неспростовні докази причетності до терористичної діяльності, які повинна надати СБУ, щоб переконати ЄСПЛ в обґрунтованості такого рішення: необхідність захисту національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності змусила запровадити санкції. Можна ще сказати, що це більш гуманно, ніж кримінальне переслідування за причетність до тероризму, оскільки санкції не передбачають притягнення до кримінальної відповідальності.

Ми не знаємо аргументів СБУ. Члени РНБОУ, які бачили цю аргументацію, публічно запевняють, що аргументи справді серйозні. Проте твердження, що причина полягає у фінансуванні телеканалів юридичною особою, яка вивозила вугілля з тимчасово окупованої території Донецької області, на мій по-

гляд, не може слугувати переконливим аргументом. Хто тільки не вивозив вугілля з непідконтрольної уряду території! Наприклад, фірми Ріната Ахметова. Тож що це – вибіркоче переслідування? Крім того, де прямий зв'язок між причетністю до терористичної діяльності пана Козака та восьми юридичних фірм, до яких застосували санкції, та їхнім фінансуванням за рахунок вивозу вугілля? Чи доведе СБУ його існування?

Все ж таки, лишається незрозумілим, чому держава не ставила перепон пану Козаку та цим юридичним особам раніше, якщо були докази їх причетності до терористичної діяльності? За наявності інформації про причетність до злочинів, ніхто не заважав відкрити кримінальне провадження, зібрати докази, пред'явити підозру і так далі. Біда в тому, що влада в Україні не хоче задіяти правові засоби, а користується тільки політичними. Соціальна держава вже провалилася, зараз доконають правову, що там ще лишилося? Демократична? Своєрідна у нас демократична держава: демократія, але строго!

Я нещодавно переглядав вирок судів за декількома статтями Кримінального кодексу за період 2014-2019 рр. у справах, що є в підслідності СБУ, і можу засвідчити, що кримінальне переслідування порушувалося у ситуаціях, де претензії були значно менш вагомими. Наприклад, у скоєнні злочину за фінансування тероризму (стаття 258-5) звинуватили і засудили одесита, який взяв у травні 2014 року у матері свого старого знайомого його речі – «ремінь, португелю, куртку та штани камуфльовані (кольору флектарн-д), флягу» – і переслав йому в Луганськ «Новою поштою». За тією ж статтею винесено 6 вироків за підтримку терористичних організацій ДНР та ЛНР шляхом переказу чи пересилки власних коштів чи інших предметів. Так, інженер Запорізької АЕС перерахував своєму другу-сепаратисту в ЛНР 3350 грн., інший обвинувачений перерахував 3250 грн., а ще один – 30 тис. грн. з власних збережень. Ще один обвинувачений придбав власним коштом ліки та речі та переслав «Новою поштою» дві посилки вагою 10 та 7.5 кг.

Отже, перспектива виграшу в ЄСПЛ цієї справи, якої, я певен, не оминати, напряму зв'язана з наявністю та високою якістю доказів СБУ. Якщо ж держава програє, то вплив і популярність проросійської ОПЗЖ, які останнім часом і так зростають, стануть ще сильнішими, що негативно впливатиме на перспективи проєвропейських політичних сил на наступних парламентських виборах. І як би керівництву держави не довелось шкодувати в майбутньому про ці дії сьогодні.

Євген ЗАХАРОВ,
сайт «Харківська правозахисна група»,
7 лютого 2021 року